

Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis

Studia Politologica XIII (2014)

Andrzej Żebrowski

Uniwersytet Pedagogiczny im. KEN w Krakowie

Polska Rzeczpospolita Ludowa w zainteresowaniu służb specjalnych wybranych państw

Wstęp

Okres istnienia dwubiegunowego podziału świata to czas trwania zimnej wojny, której uczestnikami były dwa przeciwstawne bloki polityczno-wojskowe, sojusz północnoatlantycki i Układ Warszawski. Polska w wyniku ustaleń koalicji antyhitlerowskiej znalazła się w sferze wpływów Związku Radzieckiego. Członkostwo Polski w Układzie Warszawskim, potencjał ludnościowy, gospodarczy i militarny, a przede wszystkim jej położenie geograficzne miało strategiczne znaczenie zarówno dla NATO, jak i Związku Radzieckiego. Stanowiło to podstawę zainteresowania wywiadowczego państw członkowskich wymienionych organizacji polityczno-wojskowych, co stanowi przedmiot niniejszego artykułu.

Położenie geopolityczne Polski po zakończeniu drugiej wojny światowej

Zagrożenie ze strony faszyzmu i druga wojna światowa, to czasowa współpraca państw reprezentujących odmienne systemy ustrojowe. Koniec drugiej wojny światowej był jednocześnie początkiem nowego podziału świata na strefy wpływów. Miał on zapobiec powstawaniu zbrojnych konfliktów i zapewnić światu trwałą pokój. O kształcie świata po wojnie zdecydowały trzy konferencje: w Teheranie (1943), Jałcie (1945) i Poczdamie (1945)¹.

¹ Na konferencji w Teheranie spotkali się przywódcy koalicji antyhitlerowskiej: Stanów Zjednoczonych, Wielkiej Brytanii i Związku Radzieckiego (Roosevelt, Churchill i Stalin). Przedmiotem prowadzonych rozmów była kwestia otarcia II frontu w Europie, a także sytuacja Niemiec po zakończeniu wojny. Niemcy miały znaleźć się pod okupacją państw alianckich, nie uzgodniono jednak charakteru tej okupacji. Stalin prezentował stanowisko, w którym wskazywał na wielki wysiłek armii radzieckiej w walce z III Rzeszą i wyraźnie dążył do opanowania terytorium wschodniej Polski, sięgając na zachód do tzw. linii Curzona. Szczegółowe uzgodnienia dotyczące kształtu granic przyszłej Europy i losu Niemiec zostały podjęte na konferencji w Jałcie. Ustalono tam przebieg polskiej granicy wschodniej oraz zdecydowano, że w Polsce odbędą się po wojnie wybory demokratyczne. Polska za utracone na wschodzie ziemie miałaby otrzymać jako rekompensatę ziemie na zachodzie (odłożono to jednak na później). W Jałcie zapadła również decyzja o udziale Francji w okupacji pokonanych Niemiec. Na trzeciej konferencji w Poczdamie ponownie spotkali się przywódcy trzech

Wynikiem tej współpracy, a także uzgodnień w ramach koalicji antyfaszystowskiej były porozumienia jałtańsko-poczdamskie, ustalające nowe granice i porządek polityczno-prawny w powojennej Europie. Koniec drugiej wojny światowej spowodował rozpad koalicji antyhitlerowskiej, zapoczątkował rozwój polityki konfrontacji i nowy porządek w sferze bezpieczeństwa międzynarodowego w Europie i na świecie. Decydujący wpływ na rozwój stosunków międzynarodowych miały odąd Stany Zjednoczone i Związek Radziecki.

Podział Europy na strefy wpływów jaki dokonał się w następstwie porozumień ówczesnej koalicji antyhitlerowskiej zmienił w zasadniczy sposób położenie geopolityczne i geostrategiczne praktycznie wszystkich państw. Kształtujący się podział przestrzeni międzynarodowej na dwa przeciwstawne bloki polityczno-wojskowe stanowił podstawę wypracowania nowej, uwzględniającej zaistniałe w środowisku międzynarodowym zmiany, strategii walki. W tym okresie na Zachodzie za strategię uznawano „sztukę i naukę rozwijania i stosowania politycznych, ekonomicznych, psychologicznych i militarnych sił niezbędnych w czasie pokoju i wojny, pozwalających na osiągnięcie celów polityki państwa dla uzyskania rezultatów sprzyjających uzyskaniu zwycięstwa i zmniejszeniu możliwości porażki”². Zupełnie inaczej pojmowano strategię w Związku Radzieckim i państwach Układu Warszawskiego, w których uznawano ją za „główny dział sztuki wojennej³, obejmującej teorię i praktykę przygotowania i prowadzenia wojny, jej poszczególnych kampanii i najważniejszych operacji”⁴. W przeciwieństwie więc do Zachodu, gdzie istota strategii wyrażała się w najogólniejszym, najbardziej generalnym podejściu do problemu wojny i zachowania pokoju, w koncepcji Układu Warszawskiego wyróżniano strategię globalną, strategię teatru wojny i strategię działań wojennych⁵.

Państwa należące do przeciwstawnych systemów polityczno-wojskowych do realizacji przyjętych strategii polityczno-militarnych wykorzystywały środki ideologiczne, polityczne, ekonomiczne, naukowo-techniczne i militarne ukierunkowane na wzajemne wywieranie presji.

mocarstw (Stany Zjednoczone reprezentował prezydent Harry Truman, a Wielką Brytanię premier Clement Richard Attlee, a Związek Radziecki Józef Stalin). Podjęto na niej bardzo ważne decyzje w sprawie Niemiec. Powołana została Sojusznicza Rada Kontroli, w skład której weszły: Stany Zjednoczone, Związek Radziecki, Wielka Brytania i Francja. Określono wspólną politykę aliantów wobec Niemiec; jej filarami miały być: denazyfikacja, demilitaryzacja, demokratyzacja oraz dekartelizacja (tzw. polityka cztery D).

² *Dictionary of Military and Associated Terms*, Washington 1987, s. 350.

³ Sztuka wojenna, to teoria i praktyka przygotowania państwa (koalicji) i sił zbrojnych do wojny oraz wykorzystania w czasie działań wojennych materialnych, moralnych i militarnych możliwości do realizacji celów i zadań (strategicznych, operacyjnych, taktycznych) narzeczonych przez politykę państwa oraz kierowanie prowadzonymi działaniami – *Leksykon wiedzy wojskowej*, Warszawa 1979, s. 437.

⁴ *Encyklopedia powszechna PWN*, t. 4, Warszawa 1987, s. 308.

⁵ S. Koziej, *Teoria sztuki wojennej*, Warszawa 1993, s. 28.

W tym okresie powstały dwa główne ośrodki wzajemnego nacisku: pakt północnoatlantycki (4 kwietnia 1949 rok)⁶ i Układ Warszawski (14 maja 1955 rok)⁷.

Podobne sojusze wojskowe były utworzone przez Stany Zjednoczone w celu ograniczaniu strefy wpływów Związku Radzieckiego, i tak:

1. 1 września 1951 roku powstał ANZUS (Pakt Bezpieczeństwa Pacyfiku), którego sygnatariuszami były Australia, Nowa Zelandia i Stany Zjednoczone (ANZUS skrót od pierwszych liter nazw państw sygnatariuszy),
2. 8 września 1954 roku w Bangkoku powstało SEATO (*South East Asia Treaty Organization* – Organizacja Paktu Azji Południowo-Wschodniej) sojusz Stanów Zjednoczonych, Australii, Nowej Zelandii, Francji, Wielkiej Brytanii, Pakistanu, Tajlandii i Filipin (30 czerwca 1977 roku organizacja została rozwiązana),
3. 24 lutego 1955 roku został podpisany traktat bagdadzki i utworzona została organizacja CENTO (*Central Treaty Organization* – Organizacja Paktu Centralnego), w skład którego weszły Stany Zjednoczone, Turcja, Iran i Pakistan, sojusz, który przetrwał do rewolucji w Iranie 1979 roku.

Państwa Europy Zachodniej i Europy Środkowo-Wschodniej obok kwestii polityczno-wojskowych uregulowały również problemy dotyczące współpracy gospodarczej, i tak:

1. państwa Europy Zachodniej zjednoczyły swoje wysiłki podpisując 18 kwietnia 1951 roku tzw. traktat paryski powołujący Europejską Wspólnotę Węgla i Stali⁸. Kolejny etap współpracy gospodarczej to utworzenie Europejskiej Wspólnoty Gospodarczej (EWG rozpoczęło swą działalność 1 stycznia 1958, na podstawie traktatów rzymskich podpisanych 25 marca 1957 roku⁹),
2. państwa Europy Środkowo-Wschodniej kwestie gospodarcze uregulowały 25 stycznia 1949 roku powołując Radę Wzajemnej Pomocy Gospodarczej (RWPG)¹⁰. Organizacja ta została rozwiązana 28 czerwca 1991 roku.

Oznaczało to, że EWG dla państw Europy Zachodniej, a RWPG dla państw Europy Środkowo-Wschodniej były swoistym łącznikiem w okresie trwania zimnej wojny poprzez budowanie więzi ekonomicznych w ramach jednego bloku.

*

⁶ 4 kwietnia 1949 roku w Waszyngtonie 15 państw podpisało układ o zorganizowaniu sojuszu północnoatlantyckiego (Belgia, Dania, Francja, Grecja – 1952, Holandia, Islandia, Kanada, Luksemburg, Norwegia, Portugalia, RFN – 1955, Turcja – 1952, Stany Zjednoczone, Wielka Brytania, Włochy).

⁷ W dniu 14 maja 1955 roku w Warszawie 8 państw podpisało Układ o Przyjaźni, Współpracy i Pomocy Wzajemnej (Albania – wystąpiła 1968, Bułgaria, Czechosłowacja, NRD, Polska, Rumunia, Węgry, Związek Radziecki).

⁸ Traktat podpisało 6 państw (Francja, RFN, Belgia, Holandia, Luksemburg i Włochy).

⁹ Członkowie założyciele: Belgia, Francja, Holandia, Luksemburg, RFN (od 1990 zjednoczone Niemcy), Włochy. W 1973 do EWG przystąpiły: Dania, Irlandia, Wielka Brytania; w 1981 Grecja; w 1986 Hiszpania i Portugalia. W 1995 członkami Wspólnoty Europejskiej zostały: Austria, Finlandia, Szwecja.

¹⁰ W skład RWPG w obok Związku Radzieckiego weszły: Bułgaria, Czechosłowacja, Polska, Rumunia i Węgry. W kwietniu 1949 roku wstąpiła do niej Albania, a w 1950 roku NRD.

Zimna wojna określana jest jako stan stosunków międzynarodowych między państwami zachodnimi, na czele ze Stanami Zjednoczonymi i Związkiem Radzieckim, a następnie Sojuszem Północnoatlantyckim i Układem Warszawskim, a później także całym blokiem państw socjalistycznych. Do rozpadu koalicji antyhitlerowskiej i rozwoju zimnej wojny doszło wkrótce po zakończeniu drugiej wojny światowej. Za początek zimnej wojny przyjmuje się wystąpienie Winstona Churchilla w Fulton w Stanach Zjednoczonych 5 marca 1946 roku, który opowiedział się za koniecznością stawienia przez Zachód oporu przed ofensywą komunizmu. Określił podział świata żelazną kurtynę, wystąpienie to uznano za obwieszczenie zimnej wojny: „Od Szczecina nad Bałtykiem do Triestu nad Adriatykiem, w poprzek kontynentu zapadła żelazna kurtyna, a kraje na wschód od niej znalazły się pod panowaniem Moskwy”.

Warto mieć na uwadze to, że sojusz północnoatlantycki i Układ Warszawski nadawały ówczesnej konfrontacji charakter dwubiegunowy, z zachowaniem równowagi sił. Obie strony obawiały się użycia broni masowego rażenia (BMR) ze szczególnym wskazaniem na broń jądrową.

Zimna wojna traktowana była również jako globalny konflikt, początek konfrontacji między Związkiem Radzieckim a Stanami Zjednoczonymi. Konflikt ten stopniowo się rozszerzał się i różnicował.

W historii zimnej wojny po 1945 roku można wskazać następujące jej fazy:

1. okres 1945–1947, w którym stopniowo narastały przesłanki zimnej wojny, kiedy Związek Radziecki kontynuował działania ofensywne zapoczątkowane pod koniec drugiej wojny światowej (umocnienie wpływów w Europie Środkowo-Wschodniej, Grecja i Turcja, Iran, Daleki Wschód) i wskazał ideologiczną płaszczyznę konfrontacji (wyższość socjalizmu nad kapitalizmem). Natomiast przywódcy państw zachodnich pod przewodnictwem Stanów Zjednoczonych uznali za konieczne podjęcie działań stanowiących odpowiedzi na to wyzwanie, formułując ideę tzw. wolnego świata i krytykując system komunistyczny,
2. lata 1947–1950, kiedy nasilała się konfrontacja ówczesnych mocarstw (Stanów Zjednoczonych i Związku Radzieckiego przy aktywnym wsparciu państw satelickich) na różnych kontynentach. Głównym źródłem konfliktu była kwestia przyszłości Niemiec (zjednoczonych i neutralnych lub podzielonych i należących do dwóch bloków polityczno-wojskowych) oraz Berlina (1948/1949 blokada tego miasta przez Związek Radziecki), która została rozstrzygnięta w 1949 roku przez powstanie dwóch państw niemieckich (RFN – 7 września 1949 roku i NRD – 7 października 1949 roku), zahamowanie komunistycznej ekspansji w Europie (1948 rok przewrót w Czechosłowacji, ale również porażki komunistów we Francji, Włoszech i Grecji), ekspansja komunizmu na Dalekim Wschodzie (Chiny, wojna w Indochinach oraz konfrontacja w podzielonej Korei). W okresie tym blok radziecki uległ wzmocnieniu w wyniku centralizacji ruchu (1947 rok powstanie Biura Informacyjnego Partii Komunistycznych i Robotniczych) oraz zwycięstwa rewolucji komunistycznej w Chinach. Natomiast państwa zachodnie, którym przewodziły Stany Zjednoczone, sformułowały program przeciwstawienia się

- ekspansji komunizmu (doktryna powstrzymywania, doktryna Trumana, plan Marshalla, 1949 powstanie Organizacji Paktu Północnoatlantyckiego),
3. lata 1950–1953 to pierwsza zbrojna konfrontacja na obszarze peryferyjnym (Korea) między blokiem Wschodnim a Zachodnim, umocnienie stref wpływów ustalonych wcześniej. W szczytowym okresie napięcia zmały wszelkie kontakty między głównymi aktorami (Stany Zjednoczone i Związek Radziecki), a wojna informacyjna i wojna psychologiczna osiągnęły apogeum (izolacja bloku Wschodniego, powstanie Radia Wolna Europa, kryzys ONZ). Dla systemu sojuszy zachodnich (NATO, SEATO, CENTO, ANZUS) ważna była normalizacja stosunków z Japonią, która weszła w strefę demokracji i wolnego rynku,
 4. okres 1953–1956 to czas odprężenia, ale także konsolidacji głównych stron konfliktu; rokowania pokojowe doprowadziły do rozejmu w Korei oraz układów w sprawie Indochin, powstał ruch państw niezaangażowanych (1955 rok w Bandungu); ponadto utrwaliła się neutralna strefa w Europie (Austria, Finlandia); w następstwie kryzysu władzy w Związku Radzieckim po śmierci Józefa Stalina, Stany Zjednoczone i ich państwa satelickie przyjęły doktrynę odpychania komunizmu, natomiast blok radziecki w Europie zjednoczył się i w 1955 roku utworzył Układ Warszawski. W 1956 roku doszło do interwencji Związku Radzieckiego na Węgrzech i nieskutecznej akcji Zachodu na Bliskim Wschodzie (kryzys Sueski). W 1954 roku powstała Unia Zachodnioeuropejska, która zajmować się miała europejską polityką bezpieczeństwa, należały do niej w latach pięćdziesiątych wszystkie państwa członkowskie EWG, oprócz Danii, Irlandii i Grecji,
 5. lata 1957–1962, okres tzw. falującego napięcia, gdzie oprócz trwającej konfrontacji Wschód–Zachód pojawił się konflikt radziecko-chiński. Blok Wschodni zintensyfikował działania ofensywne w państwach Azji i Afryki wyzwalających się spod rządów kolonialnych oraz krajach niezaangażowanych (wojna w Kongo, Bliski Wschód, Indochiny, 1959 rok rewolucja na Kubie), a także podjął zdecydowane działania w kwestii niemieckiej (ultimatum Nikity Chruszczowa i w 1961 roku budowa muru berlińskiego) oraz na Kubie (1962 rok). W trakcie kryzysu kubańskiego świat znalazł się na krawędzi wybuchu trzeciej wojny światowej z użyciem broni atomowej,
 6. lata 1963–1969, kiedy główne państwa angażowały się w konflikty peryferyjne; stale rosło zaangażowanie Stanów Zjednoczonych w wojnę w Wietnamie, a Związek Radziecki w konfrontację z Chińską Republiką Ludową; obok elementów odprężenia (1963 rok układ o zakazie prób jądrowych) pojawiły się nowe źródła konfliktu (1967 rok wojna na Bliskim Wschodzie). Wpływy państw bloku Wschodniego malały w niektórych państwach (Indonezja, Ghana), a system socjalistyczny w 1968 roku został zakwestionowany w Czechosłowacji, co spowodowało wojskową interwencję państw członkowskich Układu Warszawskiego, której uzasadnieniem była doktryna Breżniewa. Również sojusz północnoatlantycki został naruszony z powodu zaangażowania się Stanów Zjednoczonych w Indochinach, a także wycofania się Francji ze struktur wojskowych NATO,

7. lata 1970–1979 (czas odprężenia), na który składała się: normalizacja statusu obu państw niemieckich (RFN i NRD), wejście ChRL do struktur Organizacji Narodów Zjednoczonych, Konferencja Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie (KBWE), zakończona w 1975 roku podpisaniem Aktu końcowego w Helsinkach. Związek Radziecki traktował odprężenie jako środek ułatwiający dalszą ofensywę (Afganistan, Ameryka Łacińska, Angola, Etiopia, Indochiny, Jemen, Mozambik, ogromny program zbrojeniowy), natomiast Stany Zjednoczone w swojej polityce zagranicznej przywiązywały wagę do problematyki naruszania praw człowieka w bloku Wschodnim, pod koniec tego okresu wystąpiły przesłanki do nowej zimnej wojny. Kolejna kwestia to wybór w 1978 roku Polaka, kardynała Karola Wojtyły na papieża (Jan Paweł II) miał także znaczenie polityczne,
8. lata 1979–1985 (okres nowej zimnej wojny), początek radzieckiej interwencji w Afganistanie i kryzysu w Polsce (1980–1981). W tym czasie Zachód (zwłaszcza Stany Zjednoczone i Wielka Brytania) wykazał stanowczość w stosunkach ze Związkiem Radzieckim wspierając antykomunistyczną opozycję; jednocześnie pozycja ZSRR uległa osłabieniu (wojna w Afganistanie, kryzys ekonomiczny, technologiczny i ideologiczny oraz częste zmiany personalne na Kremlu). Front konfrontacji wydłużył się i skomplikował (Indochiny, Bliski Wschód, „róg Afryki”, międzynarodowy terroryzm, głównie palestyński i libijski, Afryka Południowa, Ameryka Środkowa i Region Karaibski), przenosząc się do wewnątrz radzieckiej strefy wpływów (Polska). Punktem kulminacyjnym był kryzys jesienią 1983 roku, kiedy państwa sojuszu północnoatlantyckiego nie ugięły się pod presją ZSRR i rozmieściły na swoim terytorium nowe rakiety amerykańskie w odpowiedzi na instalacje radzieckie,
9. lata 1985–1991 (schyłek zimnej wojny), stopniowo słabła pozycja Związku Radzieckiego jako supermocarstwa, do czego przyczyniały się starania Stanów Zjednoczonych i ich państw satelickich, aby zminimalizować, a nawet wyeliminować wpływy radzieckie w różnych punktach globu. Zachęcony przykładem Chin Michaił Gorbaczow podjął próby zreformowania systemu Związku Radzieckiego. Warunkiem pierestrojki Gorbaczowa było odprężenie międzynarodowe. Związek Radziecki i Stany Zjednoczone podpisały wiele porozumień ograniczających zbrojenia konwencjonalne i jądrowe. Pierestrojka doprowadziła jednak do dalszego osłabienia Związku Radzieckiego, któremu towarzyszył upadek rządów komunistycznych w Europie Środkowo-Wschodniej (1989–1990), zgoda Kremla na zjednoczenie Niemiec, rozwiązanie Układu Warszawskiego (1991 rok) i samego Związku Radzieckiego (1991 rok). Rozpad ZSRR pozwolił uregulować część konfliktów, w których wspierał on jedną ze stron (Nikaragua, Kambodża, konflikt izraelsko-arabski, reformy w RPA i porozumienia w Afryce Południowej).

Data zakończenia zimnej wojny budzi wiele dyskusji. Niektórzy uważają, że jest to rok 1956, inni 1975 rok, kiedy doszło do podpisania Aktu końcowego KBWE w Helsinkach. Natomiast znaczna grupa politologów uznaje za datę graniczną rok

1990, czyli roku zjednoczenia Niemiec i faktycznego rozpadu systemu państw socjalistycznych.

Pod koniec drugiej wojny światowej, siedem tygodni po kapitulacji Niemiec i sześć tygodni po zrzuconiu bomby atomowej na Hiroszimę, pięćdziesiąt państw podpisało 26 czerwca 1945 roku w San Francisco Kartę Narodów Zjednoczonych¹¹. Ówczesny świat wierzył, że społeczność międzynarodowa zrozumiała doświadczenia minionych wieków, a ONZ stworzy podstawy do pokojowego życia w skali globalnej. Cztery lata po tych wydarzeniach Europa stanęła w obliczu nowych zagrożeń, Karta Narodów Zjednoczonych nie stanowiła wystarczającej gwarancji ochrony. Tym zagrożeniem była wspomniana zimna wojna, której głównymi aktorami stały się Stany Zjednoczone i Związek Radziecki.

Skutki polityki konfrontacji zrodzonej po zakończeniu wojny, w różnych jej przejawach, zaowocowały brakiem zaufania i intensywnym wyścigiem zbrojeń. Pokój opierano na równowadze strachu i siłach zbrojnych – wielokrotnie przewyższających potrzeby. Takie rozwiązanie nie gwarantowało utrzymania pokoju, powodowało stałą eskalację zbrojeń oraz przyczyniało się do nadmiernego obciążenia gospodarki produkcją na rzecz sił zbrojnych, co [...] stało się podstawową przyczyną dalszej eskalacji działań¹².

*

Pozycja Polski w stosunkach międzynarodowych w latach 1945–1989 wynikała z nowego układu geopolitycznego, ukształtowanego w Europie po zakończeniu drugiej wojny światowej¹³. Polska, która znalazła się w strefie wpływów Związku Radzieckiego analogicznie jak inne państwa Europy Środkowo-Wschodniej, realizowała cele polityczne tego mocarstwa. „Celem tym miał również służyć kształt relacji wzajemnych między tymi państwami, ustalany zgodnie z kanonem ideologicznych pryncypiów i w imię zasady umacniania wspólnoty socjalistycznej”¹⁴.

Położenie geostrategiczne Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej wynikało ze wzajemnego położenia państw względem siebie oraz z dominacji Układu Warszawskiego i sojuszu północnoatlantyckiego na określonych obszarach. Główną cechą geostrategiczną było położenie Polski między dwoma organizacjami polityczno-wojskowymi z kluczową rolą Stanów Zjednoczonych i Związku Radzieckiego. Dysponowały one znacznym potencjałem militarnym o charakterze ofensywnym, gdzie broń jądrowa znajdowała się po obu stronach barykady. Po stronie NATO jej posiadaczami były: Stany Zjednoczone, Wielka Brytania, Francja, natomiast po stronie Układu Warszawskiego broń tego rodzaju posiadał tylko Związek Radziecki.

¹¹ J. Kaczmarek, *Modele bezpieczeństwa europejskiego*, „Zeszyt Problemy Towarzystwa Wiedzy Obronnej” 1998, nr 2, s. 29.

¹² Tamże, s. 33 i 34.

¹³ R. Skobelski, *Polityka PRL wobec państw socjalistycznych w latach 1956–1970. Współpraca – napięcia – konflikty*, Poznań 2010, s. 9.

¹⁴ R. Kupiecki, K. Szczepanik, *Polityka zagraniczna Polski 1918–1994*, Warszawa 1995, s. 43; R. Skobelski, *Polityka PRL...*, s. 9.

Położenie geostrategiczne naszego państwa było wyjątkowo trudne, ale i dogodne dla utrzymania bliskich kontaktów z wieloma państwami europejskimi. Polska znajdowała się pod nieustanną presją i ekspansją ze strony wielkich sąsiadów we wszystkich dziedzinach życia społecznego i funkcjonowania państwowego. Usytuowana w przewężeniu bałtycko-karpackim stanowiącym najważniejszy równoleżnikowy szlak lądowy między Europą Zachodnią i Wschodnią, a szerzej między Europą a Azją, co stanowi główny i decydujący wyznacznik jej bezpieczeństwa.

W latach 1945–1989 Polska graniczyła: na północnym wschodzie i wschodzie ze Związkiem Radzieckim, na południu z Czechosłowacją, a na zachodzie z NRD. Państwa te należały do Układu Warszawskiego, a Polska z uwagi na swoje położenie geograficzne sytuowała się w centrum tego sojuszu. Historia Europy Środkowej i Wschodniej pokazuje, że Polska zawsze znajdowała się w epicentrum wojen światowych. Stacjonująca na terytorium Polski Północna Grupa Armii Radzieckiej z dowództwem w Legnicy, stanowiła poważne zagrożenie w przypadku wybuchu konfliktu zbrojnego między Wschodem a Zachodem, co wiązało się m.in. z użyciem broni jądrowej przez państwa członkowskie sojuszu północnoatlantyckiego

Działalność wywiadowcza

Polska Rzeczpospolita Ludowa była drugim pod względem powierzchni, potencjałów ludnościowego, ekonomicznego i militarnego państwem Układu Warszawskiego. Przykładem potencjału militarnego jest skład bojowy polskich wojsk operacyjnych wydzielanych w skład Zjednoczonych Sił Zbrojnych Układu Warszawskiego (ZSZ UW) w latach 1955–1990 (wojska lądowe), co przedstawia tabela 1.

Tabela 1. Zestawienie zmian składu bojowego polskich wojsk operacyjnych wydzielanych w skład ZSZ UW w latach 1955–1990 (wojska lądowe)

ROK PLAN	ZWIĄZKI OPERACYJNE I TAKTYCZNE				STAN OSOBOWY UZBROJENIE
1955 Prot. uzg.	1 Armia Ogól. – trzy KA (DZ i dwie DP) – DAPlot	2 Armia Ogól. – trzy KA (DZ i dwie DP) – DAPlot	4 Armia Ogól. – KA (trzy DP) – trzy DOW	Jedn. Frontu – dwa KZ – trzy DP – dwie DAP – dwie DAPlot	441 tys. żołnierzy
1958 PM–58	1 Armia Ogól. – dwie DZ – dwie DPanc – DP – DAPlot	2 Armia Ogól. – dwie DZ – dwie DPanc – DP – DAPlot	4 Armia Ogól. – dwie DZ – dwie DP	Jedn. Frontu – DPD – DA – DAPlot	445 tys. żołnierzy
1963 PM–63	1 Armia Ogól. – dwie DZ – dwie DPanc – BROT	2 Armia Ogól. – dwie DZ – trzy DPanc – BROT	4 Armia Ogól. – cztery DZ – BROT	Jedn. Frontu – BPD – BDes – BROT	378 tys. żołnierzy

1970 Prot. uzg.	1 Armia Ogól. – dwie DZ – dwie DPanc – BROT	2 Armia Ogól. – dwie DZ – trzy DPanc – BROT	4 Armia Ogól. – cztery DZ – BROT	Jedn. Frontu – BPD – BDes – BROT	427 tys. żołnierzy 2,9 tys. czołgów 3,4 tys. transp. opanc. 24 wyrzutnie rakiet oper. 39 wyrzutni rakiet takt.
1975 Prot. uzg.	1 Armia Ogól. – dwie DZ – dwie DPanc – BROT	2 Armia Ogól. – dwie DZ – trzy DPanc – BROT	4 Armia Ogól. – cztery DZ – BROT	Jedn. Frontu – dwie RDZ – BPD – BDes – BROT	464 tys. żołnierzy 3,3 tys. czołgów 3,8 tys. transp. opanc. 24 wyrzutnie rakiet oper. 39 wyrzutni rakiet takt.
1980 Prot. uzg.	1 Armia Ogól. – trzy DZ – dwie DPanc – BROT	2 Armia Ogól. – dwie DZ – trzy DPanc – BROT	4 Armia Ogól. – trzy DZ – BROT	Jedn. Frontu – dwie RDZ – BPD – BDes – BROT	430 tys. żołnierzy 3,4 tys. czołgów 0,6 tys. bwp 3,8 tys. transp. opanc. 24 wyrzutnie rakiet oper. 43 wyrzutnie rakiet takt.
1985 Prot. uzg.	1 Armia Ogól. – trzy DZ – dwie DPanc – BROT	2 Armia Ogól. – dwie DZ – trzy DPanc – BROT	4 Armia Ogól. – trzy DZ – BROT	Jedn. Frontu – trzy RDZ – BPD – BDes – BROT	450 tys. żołnierzy 3,5 tys. czołgów 0,9 tys. bwp 3,6 tys. transp. opanc. 28 wyrzutni rakiet oper. 43 wyrzutnie rakiet takt.
1990 Prot. uzg.	1 Armia Ogól. – cztery DZ – DPanc – BROT	2 Armia Ogól. – trzy DZ – dwie DPanc – BROT	4 Armia Ogól. – trzy DZ	Jedn. Frontu – BPD – BOW – BROT	383 tys. żołnierzy 2,4 tys. czołgów 1,3 tys. bwp 3,6 tys. transp. opanc. 28 wyrzutni rakiet oper. 31 wyrzutnie rakiet takt.

Źródło: *Wojsko Polskie w Układzie Warszawskim 1955–1990* – Serwis-military.net

Kolejnym przykładem jest zestawienie porównawcze sprzętu pancernego armii ogólnowojskowych wydzielanych przez stronę polską w skład Zjednoczonych Sił Zbrojnych Układu Warszawskiego (ZSZ UW), przedstawia tabela 2.

Tabela 2. Zestawienie porównawcze sprzętu pancernego armii ogólnowojskowych wydzielanych w skład ZSZ UW

ROK	1 ARMIA				2 ARMIA				4 ARMIA			
	czołgi	bwp	trop	rozp	czołgi	bwp	trop	rozp	czołgi	bwp	trop	rozp
1975	899	–	1479		1183	–	1757		739	–	403	
1980	1176	320	1112	428	1258	320	1011	417	618	–	390	215
1985	1191	452	1033	446	1292	482	857	441	626	41	437	220
1990	930	607	495	446	930	616	497	449	528	73	221	246

Źródło: *Wojsko Polskie w Układzie Warszawskim 1955–1990* – Serwis-military.net

Na uwagę zasługują jednostki Wojska Polskiego wydzielane na czas „W” do składu Zjednoczonych Sił Zbrojnych Układu Warszawskiego w 1990 roku, przedstawia tabela 3.

Tabela 3. Wykaz ZT i jednostek SZ PRL wydzielanych w okresie „W” do składu Zjednoczonych Sił Zbrojnych Układu Warszawskiego w 1990 roku

WYSZCZEGÓLNIENIE	ZT, ODDZIAŁY I PODODDZIAŁY
Jednostki podległe dowództwu Frontu Stan osobowy: 136.820 żołn.	6 BPD, 7 BOW, 1 bszturm 3 BROT, 15 PTBR, 5 BAA, 15 i 91 pappanc 25 i 28 ddrak 61 BRPlot, 1 BSap, 1, 4 i 5 ppont-most, 14 pbm, 1 pinż, 9 binż, 83 bmask, 84 bwiow 4 BChem, 12 bou, 1 boiwwj, 4 bchem, 1 bzadym 2 Błącz, 15 BRLK, 24 płącz TSD, 4 pzrelek, 8 pzs, 9 prr, 10 prsrdlk, 42 błącz 5 BRtech 2 i 3 Baza Rem Fr 8 i 16 BZab, 14 Baza Tyłów Fr, 10, 11 bzab SD, 12 bzab TSD 12 BDrog, 7 BKolej, 10 BMost 1 i 3 BSam
1 Armia Ogólnowojskowa Stan osobowy: 93.420 żołn.	8,12, 15 i 16 DZ, 20 DPanc 2 bspec 2 BROT, 18 PTBR, 6 BAA, 14 pappanc, 30 darp 55 paplot, 23 PTBRPlot 5 BSap, 3 ppont-most, 16 pbm, 88 bdes-przepr, 1 bdrog-ekspl 2 BChem, 5 bchem 4 płącz, 12 prlk, 12 brrel, 91 błącz TSD, 10 brtech 11 BRem 2 BZaop 5 pzab, 60 bzab SD, 61 bzab TSD
2 Armia Ogólnowojskowa Stan osobowy: 93.310 żołn.	2, 4 i 10 DZ, 5 i 11 DPanc 3 bspec 18 BROT, 11 PTBR, 23 BAA, 20 pappanc, 29 darp 69 paplot, 22 PTBRPlot 4 BSap, 6 ppont-most, 17 pbm, 45 bdes-przepr, 2 bdrog-ekspl 1 BChem, 6 bchem 10 płącz, 14 prlk, 11 brrel, 92 błącz TSD, 24 brtech 12 BRem 5 BZaop 6 pzab, 67 bzab SD, 75 bzab TSD
WYSZCZEGÓLNIENIE	ZT, ODDZIAŁY I PODODDZIAŁY
4 Armia Ogólnowojskowa Stan osobowy: 61.930 żołn.	1, 3 i 9 DZ 48 kspec 1 BAA, 126 pappanc, 65 bmeteo 15 paplot 2 BSap, 2 ppont-most, 15 pbm, 111 bdes-przepr, 3 bdrog-ekspl 3 pchem, 7 bchem 9 płącz, 13 prlk, 15 brrel, 93 błącz TSD, 34 brtech 14 BRem 9 BZaop 4 pzab, 91 bzab SD, 92 bzab TSD

Lotnictwo Frontu Stan osobowy: 46.240 żołn.	2 i 3 DLMB 4 DLM 32 plrt 49 i 56 pśb, 37 pśtr 13 pltransp 44 pśsanit 97 binż 6 płącz 8 pzab 1 10 BZab
Wojska OPK Stan osobowy: 73.570 żołn.	1 KOPK (1 i 10 plm, 3 BRPlot, 1 BRtech) 2 KOPK (28 i 34 plm, 4 i 26 BRPlot, 2 BRtech) 3 KOPK (11 i 62 plm, 1 BRPlot, 79 paplot, 3 BRtech)
Jednostki operacyjne Marynarki Wojennej Stan osobowy: 36.150 żołn.	3 FO 8 FOW (2 BODes, 16 doZOP, 12 dtrałbaz, 14 dtrał, 2 dkioo, 42 dowsp, 8 daplot, 1 dsapmorsk, 8 bsap, 3 bchem) 9 FOW (11 doZOP, 13 dtrał, 3 dkioo, 43 bsap, 2 bchem) 9 daplot 11 płącz, 6 prrel, 34 błącz, 6 bcz 7 plmorsk
Stan osobowy Frontu (bez wojsk OPK i MW) – 429 tys. żołnierzy. Uzbrojenie: 2448 czołgów (w tym: 757 T-72, 1661 T-55, 30 czołgów pływających PT-76), 1305 bojowych wozów piechoty, 1352 transporterów opancerzonych, 1267 rozpoznawczych samochodów opancerzonych, 28 wyrzutni rakiet taktyczno-operacyjnych, 31 wyrzutni rakiet taktycznych, 222 wyrzutnie artyleryjskie RM-70, BM-21 i BM-14, 1406 dział połowych pow. 122 mm, 510 armat ppanc 85 mm, 592 moździerze, 294 wyrzutnie przeciwpancernych pocisków kierowanych, 743 wyrzutnie rakiet plot, 680 armat plot Sprzęt lotnictwa Frontu: 283 samoloty bojowe, w tym: 48 MiG-21, 34 MiG-21 bis, 36 MiG-17, 108 SU-22, 12 SU-7, 24 MiG-21R, 21 SU-20R, 313 śmigłowców, w tym: 31 Mi-24, 249 Mi-2, 30 Mi-8 (Mi-17), 3 Mi-6, 69 samolotów transportowych, w tym: 1 AN-12, 12 AN-26, 4 Ił-14, 52 AN-2.	

Źródło: *Wojsko Polskie w Układzie Warszawskim 1955–1990* – Serwis-military.net

Powyższe zestawienia pokazują siły i środki wydzielane ze składu Sił Zbrojnych Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej do Zjednoczonych Sił Zbrojnych Układu Warszawskiego (ZSZ UW). Wielkość i jakość tego potencjału zależała zarówno od potencjału gospodarczego i naukowo-technicznego, jak i ludnościowego. Suma tych potencjałów, a także położenie geograficzne Polski w pełni uzasadniało zainteresowanie ze strony służb specjalnych państw członkowskich sojuszu północnoatlantyckiego.

*

Warto mieć na uwadze to, że położenie geograficzne Polski pomiędzy Związkiem Radzieckim a państwami niemieckimi (RFN i NRD) miało strategiczne znaczenie w razie wybuchu konfliktu zbrojnego między dwoma blokami polityczno-wojskowymi. Wyjście Polski z Układu Warszawskiego i RWPG zagrażałoby pozycji politycznej i militarnej Związku Radzieckiego w NRD. Służby wywiadowcze państw członkowskich NATO dużą wagę przywiązywały do rozpoznania jednostek radzieckich stacjonujących w Polsce (szczególnie na Pomorzu Zachodnim i Dolnym

Śląsku). Obszar ich zainteresowań to strategiczne drogi kolejowe i lądowe na osi Wschód–Zachód, miejsca stacjonowania wojsk radzieckich i polskich, rafinerie ropy naftowej, elektrownie, główne centra administracyjne i gospodarcze. Dlatego celem amerykańskiego ataku konwencjonalnego lub jądrowego były przede wszystkim mosty na Odrze i Wiśle, a także innych rzekach płynących z południa na północ. Wojskowi w państwach członkowskich sojuszu północnoatlantyckiego dostrzegali newralgiczne znaczenie dla armii radzieckiej transportu kolejowego i drogowego na obszarze Polski. Przykładowo brytyjscy sztabowcy zamierzali zniszczyć ten system komunikacyjny w razie wojny, za pomocą ataków jądrowych na 50 najważniejszych węzłów komunikacyjnych, znajdujących się najczęściej w dużych miast. Również w planach ćwiczeń Wojska Polskiego i Układu Warszawskiego z lat sześćdziesiątych zakładano, że państwa członkowskie NATO przeprowadzą zmasowane uderzenie atomowe na linię Wisły, wykorzystując m.in. amerykańskie głowice jądrowe.

Intensywny rozwój broni raketowej doprowadził na początku lat sześćdziesiątych do powstania amerykańskiej triady atomowej, w skład której weszły samoloty lotnictwa strategicznego B-52, rakiety balistyczne wyrzeliwane z silosów na lądzie i rakiety odpalane z atomowych okrętów podwodnych. Wraz z postępem naukowym i technicznym środki rozpoznania i przenoszenia broni jądrowej były doskonalone, co wpływało na skuteczność planowanych uderzeń.

Taki kierunek działań wymagał zbudowania jednolitego systemu wyszukiwania celów do nuklearnego ataku, ich zatwierdzania i przydzielania do zniszczenia poszczególnym rodzajom Sił Zbrojnych Stanów Zjednoczonych. Temu celowi służył amerykański zintegrowany plan operacyjny (*Single Integrated Operational Plan – SIOPI*), który był sposobem wykorzystania amerykańskiego potencjału nuklearnego na wypadek wojny w latach 1960–2003. Jego podstawę stanowił pierwszy amerykański plan uderzenia nuklearnego na Związek Radziecki i pozostałe państwa członkowskie Układu Warszawskiego (w tym i PRL), oraz ChRL. Plan obowiązywał od 1 kwietnia 1961 roku, a od roku budżetowego nosił nazwę SIOPI-62. Plan ten uwzględniał możliwość przeprowadzenia uderzenia wyprzedzającego na Związek Radziecki. W tym przypadku miano użyć 3200 głowic nuklearnych, skierowanych na 1060 celów w ZSRR, Chinach oraz krajach z nimi sprzymierzonych w Europie i Azji. Z kolei w wariantcie odwetowym, gdyby Amerykanie zostali zaatakowani przez Związek Radziecki, zakładano atak skierowany na 725 obiektów w bloku komunistycznym przy użyciu 1706 ładunków nuklearnych. Według tego planu obiektami ataku miały być wyrzutnie i miejsca stacjonowania bombowców zdolnych do przenoszenia broni jądrowej, ośrodki kierowania państwem i dowodzenia armią, zgrupowania wojsk, główne ośrodki przemysłowe i wielkie aglomeracje miejskie. Nie jest znana szczegółowa lista celów ataku nuklearnego uwzględnionych w planie SIOPI-62, ale należy przyjąć, że położenie geograficzne Polski uzasadniało zainteresowanie strategów NATO terytorium naszego państwa.

Zintegrowany plan operacyjny z 1962 roku był modyfikowany i dostosowywany do zmian zachodzących w środowisku międzynarodowym, a także uwzględniał doktryny polityczne kolejnych prezydentów Stanów Zjednoczonych, i tak¹⁵:

1. w planie SIOP-63 zakładano różne warianty przeprowadzenia uderzeń nuklearnych na państwa Układu Warszawskiego. W przypadku realnej groźby radzieckiej napaści, zakładano przeprowadzenie ataku na silosy z raketami, bazy atomowych okrętów podwodnych i lotniska, na których stacjonowały samoloty z bombami atomowymi. SIOP-63 wraz z kolejnymi zmianami przetrwał aż do połowy 1975 roku,
2. plan SIOP-64 zakładał zniszczenie nuklearnego potencjału Związku Radzieckiego i ChRL, a jego celem było zakończenie wojny z państwami członkowskimi Układu Warszawskiego. Działaniom o tym charakterze miała towarzyszyć likwidacja ośrodków przemysłowych i miejskich, które zabezpieczały potrzeby sił zbrojnych. Strona amerykańska planowała zrealizować przyjęte założenia strategiczne planując trzy warianty wyboru celów:
 - w pierwszym, nazwanym Alpha, przewidywano zniszczenie radzieckich i chińskich strategicznych środków przenoszenia broni nuklearnej znajdujących się poza miastami, a także likwidację wojskowych i politycznych centrów kierowania państwami bloku komunistycznego,
 - w drugim, nazywanym Bravo, zakładano likwidację konwencjonalnych sił przeciwnika znajdujących się poza obszarami miejskimi,
 - w trzecim, nazywanym Charlie, zamierzano zniszczyć radziecki i chiński potencjał nuklearny, położony na terenach zurbanizowanych, oraz 70% ośrodków przemysłowych, niezbędnych dla prowadzenia wojny,
3. plan SIOP z 1969 roku zakładał pięć wariantów ataku na państwa bloku komunistycznego. Wariant pierwszy to uderzenie wyprzedzające na cele z wariantu Alpha (3200 bomb i głowic nuklearnych przeznaczonych do zniszczenia 1700 obiektów). Drugi stanowił atak wyprzedzający na cele w wariantach Alpha i Bravo (3500 bomb i głowic nuklearnych do zniszczenia 2200 celów). W trzecim zakładano przeprowadzenie ataków celów kategorii Alpha, Bravo i Charlie (4200 bomb i głowic nuklearnych do zniszczenia 6500 obiektów, z których część znajdowała się w tych samych miejscach). Ponadto plan zakładał inne (dwie) możliwości odpowiedzi na atak Związku Radzieckiego. W pierwszej z nich uderzono by w cele kategorii Alpha, Bravo i Charlie (4000 bomb i głowic nuklearnych do ataku na 6400 obiektów). Ostrożniejszy wariant zakładał zniszczenie tylko celów Alpha i Bravo (3200 bomb i głowic nuklearnych do zaatakowania 2100 obiektów). Skuteczność tych działań zależała od tego, ile amerykańskich rakiet przetrwałoby radziecki atak. W planie uwzględniono możliwość wyłączenia jako miejsca ewentualnego ataku państwa komunistyczne w Europie i Azji (w tym Chin), jeśli nie brałyby one udziału w wojnie. Zamierzano także powstrzymać się

¹⁵ Opracowano na podstawie J. Tebinka, *Grzyby nad Polską*, http://cms.polityka.pl/polityka/print2.jsp?place=Text03&news_cat_id=&news_id=268867&layout=15&page=text [12.05.2011].

od uderzenia na centra kierownicze w Moskwie i w Pekinie w przypadku, gdyby chciano zachować możliwość komunikowania się z radzieckimi i chińskimi przywódcami. Liczba głowic jądrowych przeznaczonych do ataku na Polskę nie jest znana. Mając na uwadze znaczenie strategiczne Polski, można przyjąć, że celem dla taktycznych głowic nuklearnych o mniejszej sile rażenia, przenoszonych głównie przez lotnictwo NATO były obiekty nie tylko o charakterze wojskowym i przemysłowym, ale i inne znajdujące się na liście amerykańskich celów ataków nuklearnych,

4. następne wersje planów określane jako: SIOP-5, SIOP-6 i SIOP-7 przyjęte zostały w latach 1974, 1982 i 1988. Uwzględniały one wykorzystanie nowych środków przenoszenia ładunków jądrowych, a także elastyczne wykonanie uderzeń w zależności od sytuacji strategicznej. Na uwagę zasługuje, że w planie SIOP-5 zakładano możliwość zmiany celów dla poszczególnych środków przenoszenia broni jądrowej oraz koordynację uderzeń jądrowych z atakami przy użyciu broni konwencjonalnej.

Należy podkreślić, że powyższe warianty Alpha, Bravo i Charlie straciły swą ważność po 1989 roku, kiedy wraz z rozpadem systemu państw socjalistycznych, rozwiązaniem Układu Warszawskiego i Rady Wzajemnej Pomocy Gospodarczej, a także Związku Radzieckiego nastąpiła zmiana amerykańskiej doktryny nuklearnej.

*

Wspomniane położenie geograficzne i potencjał obronny (wojenny) państwa¹⁶, a przede wszystkim przynależność do Układu Warszawskiego i RWPG stanowiło podstawę do działania służb specjalnych sojuszu północnoatlantyckiego na kierunku polskim. W okresie istnienia dwóch przeciwstawnych bloków polityczno-wojskowych działalność ich służb specjalnych miała charakter totalny. Dotyczy to zarówno działalności wywiadowczej, jak i kontrwywiadowczej.

Pamiętać należy o tym, że jedną z odwiecznych, niezmiennych zasad prowadzenia tak wojny, jak i polityki w czasie pokoju, jest dążenie do zdobywania wiadomości o przeciwniku i do zapewnienia bezpieczeństwa własnych działań¹⁷. Służby specjalne państw kapitalistycznych, m.in. Stanów Zjednoczonych, Kanady, Wielkiej Brytanii, Francji, Danii, RFN¹⁸, prowadziły aktywne działania wywiadowcze

¹⁶ Potencjał obronny (wojenny) państwa, to całokształt możliwości materialnych i moralnych państwa (lub koalicji państw), które mogą być wykorzystane do realizacji celów wojny. Skład i wzajemne powiązania elementów potencjału wojennego stanowią jego strukturę [...]. Najogólniej potencjał wojenny dzieli się na potencjał moralno-polityczny, potencjał wojskowy, potencjał obrony cywilnej i potencjał ekonomiczno-wojenny – *Mała encyklopedia wojskowa*, Warszawa 1970, s. 761; zob. też *Słownik z zakresu bezpieczeństwa narodowego*, Warszawa 2002, s. 106.

¹⁷ K. Czechowicz, *Służba wywiadowcza*, Londyn 1955, t. IV–VI, s. 59.

¹⁸ Stany Zjednoczone (DIA – Agencja Wywiadu Obronnego, CIA – Centralna Agencja Wywiadowcza); Kanada (CSIS – Canadian Security Intelligence Service); Wielka Brytania (MI5 i MI6); Francja (SDECE – Służba Dokumentacji Wywiadu i Kontrwywiadu, DST – Dyrekcja Bezpieczeństwa Państwa, DB – wywiad wojskowy); Dania (Wydział Wywiadowczy Sztabu Generalnego, od 1967 roku podporządkowany Ministrowi Obrony); RFN (Organizacja Geh-

o charakterze politycznym, ideologicznym, społecznym, psychologicznym, jak również ekonomicznym i wojskowym. Wykonywały one także zadania z zakresu dywersji ideologicznej i ekonomicznej. Nieobce były im również szantaż, prowokacja, działalność wywrotowa, spiski a nawet morderstwa.

Podstawową funkcją każdej służby wywiadowczej jest dostarczanie informacji, na których powinna opierać się polityka zagraniczna danego państwa zarówno w czasie pokoju, jak i wojny. Jest oczywiste, że służba wywiadowcza stanowi tylko jedno ze źródeł informacji dla uprawnionych podmiotów władzy wykonawczej, co stanowi m.in. podstawę kształtowania własnej racji stanu. Uprawnione podmioty władzy wykonawczej cywilne i wojskowe muszą wiedzieć, gdzie, kiedy i jakie należy zastosować środki działania, które by pozwoliły na realizację założonego celu (celów). W związku z tym podmioty te muszą posiadać odpowiednią do sytuacji wiedzę na temat:

- jak dane państwo zareaguje na dane posunięcie polityczne i jakimi środkami przeciwdziałania dysponuje,
- słabych stron państwa (państw) znajdujących się w ich zainteresowaniu,
- jakie podejmie decyzje i działania w celu wyeliminowania swoich słabych stron i jak przygotuje swój potencjał (wojenny) obronny.

Na funkcji informacyjnej służb specjalnych państw członkowskich sojuszu północnoatlantyckiego oparty był proces decyzyjny władzy wykonawczej. Na tej podstawie, jak i w oparciu o informacje placówek dyplomatycznych, placówek konsularnych, ataszatów wojskowych, misji wojskowych, misji handlowych, rozpoznania rodzajów sił zbrojnych, rozpoznania elektronicznego wypracowywane były kierunki pracy operacyjno-rozpoznawczej w stosunku do Polski.

W tym celu służby wywiadowcze prowadziły (prowadzą) dwie wyodrębnione, ale wzajemnie powiązane operacje wywiadowcze, tj. działalność obserwacyjną i działalność analityczno-studyjną. Analiza kierunków zainteresowania wywiadów państw członkowskich NATO w stosunku do państw socjalistycznych (w tym i Polski) pozwala wskazać przedmiot ich szczególnie aktywnej działalności operacyjno-rozpoznawczej¹⁹:

1. naczelne organy władzy państwowej i politycznej,
2. resorty obrony, spraw wewnętrznych i zagranicznych,
3. centralne instytucje polityczne i gospodarcze,
4. zakłady z produkcją specjalną oraz instytucje i placówki naukowo-badawcze prowadzące prace o szczególnym znaczeniu dla obronności i gospodarki narodowej,
5. środowiska twórcze, kulturalne i naukowe mające wpływ na kształtowanie opinii publicznej w państwie,
6. środowiska robotnicze i młodzieżowe, zwłaszcza w większych ośrodkach miejskich,

lena, a od 1956 roku BND – Federalna Służba Wywiadowcza, BfV – Federalny Urząd Ochrony Konstytucji, MAD – Służba Ochrony Sił Zbrojnych RFN).

¹⁹ F. Bielak, *Służby wywiadowcze Republiki Federalnej Niemiec*, Warszawa 1985, s. 32.

7. poszczególne osoby mające dostęp do źródłowych informacji poszukiwanych przez służby wywiadowcze.

Warto mieć na uwadze to, że w zależności o rozwoju sytuacji w środowisku międzynarodowym i otoczeniu wewnętrznym państw socjalistycznych zmieniały się proporcje między poszczególnymi sferami zainteresowania wywiadowczego, co wpływało m.in. na metody zdobywania informacji.

Podstawowym zadaniem zintensyfikowanych działań wywiadowczych było wywieranie wpływu na państwa realnego socjalizmu w celu zmiany istniejącej sytuacji politycznej w zależności od potrzeb polityki państw członkowskich NATO i sytuacji na arenie międzynarodowej.

W procesie rozpoznania Polskiej Rzeczpospolitej Polskiej obok podmiotów oficjalnych (na przykład placówki dyplomatyczne i konsularne, misje handlowe, ośrodki kulturalne), istotną rolę odgrywały służby wywiadowcze i kontrwywiadowcze Republiki Federalnej Niemiec, które prowadziły wzmoczoną penetrację wywiadowczą²⁰.

Do uwarunkowań, które determinowały zagrożenie Polskiej Rzeczpospolitej Ludowej za strony Niemiec Zachodnich można zaliczyć²¹:

1. uwarunkowania historyczne (parcie na wschód, rewizjonizm, antykomunizm),
2. uwarunkowania geograficzne i polityczne (bliskość granic, przynależność RFN do sojuszu północnoatlantyckiego, główna baza wypadowa przeciwko Polsce, potęga ekonomiczna i militarna),
3. uwarunkowania strategiczne (RFN stanowiło pierwszą i znaczącą siłę w Europie skierowaną przeciwko Czechosłowacji, NRD i PRL i stąd wynikały zadania dotyczące rozpoznania tych państw),
4. uwarunkowania operacyjne, doświadczenie z przeszłości i dorobek z zakresu rozpoznania Polski, znajomość kultury, zwyczajów i mentalności narodu polskiego, szeroka baza potencjału werbunkowego (niemiecka mniejszość narodowa), kontakty rodzinne itp.

Według katalogu zadań opracowanego przez generała majora Ericha Dethleffsa, ówczesnego kadrowego pracownika BND, przedmiotem wywiadowczego rozpoznania za granicą było²²:

1. w polityce zagranicznej – długoterminowe planowanie polityczne, taktyczne środki osiągania celu, oznaki nowych tendencji, nowe zawarte układy, struktura kierownicza i sposób jej działania, odpowiedzialne za politykę zagraniczną osoby i ich cechy charakterologiczne,

²⁰ Wzmoczona penetracja wywiadowcza, to zintensyfikowane, dobrze zorganizowane i skrycie prowadzone na obszarze określonego państwa działania elementów nieprzyjaznego mu podmiotu międzynarodowego (organizacji, państwa) w celu szczegółowego rozpoznania jego systemu obronnego – S. Dworecki, *Od konfliktu do wojny*, Warszawa 1996, s. 72.

²¹ A. Żebrowski, W. Wróblewski (red.), *Polityka obronna Polski i jej Siły Zbrojne w latach 1981–1989*, Szczecin 2006, s. 15.

²² F. Bielak, *Służby wywiadowcze...*, s. 144 i 145.

2. w polityce militarnej – potencjał, planowanie, uszeregowanie, dyslokacja, wyszkolenie, wartość bojowa, pakt międzynarodowe, ustalenie jednolitych cech charakterystycznych, sprzedaż broni do państw Trzeciego Świata, bazy i zaopatrzenie baz za granicą,
3. w zakresie działalności wywrotowej – integracja w sferę zagadnień społeczno-politycznych innych państw, prowadzenie wojny psychologicznej,
4. w dziedzinie spraw gospodarczych – moce produkcyjne, źródła energii, występowanie surowców, komunikacja (drogi, koleje, rurociągi, transport wodny), rolnictwo, stosunki handlowe, zmiany rynkowe, plany gospodarcze, współpraca gospodarcza, pomoc rozwojowa,
5. w dziedzinie nauki i techniki – badania w dziedzinie nauk przyrodniczych i technologii (szczególnie badania nuklearne) oraz rozwój takich badań naukowych, które mogą prowadzić do zachowania równowagi sił między mocarstwami,
6. w polityce wewnętrznej – stosunki między rządem a narodem, partie polityczne, opozycja, zmiany struktury społecznej, sytuacja psychologiczna.

Powyższe obszary zainteresowania BND świadczą o totalnym charakterze zainteresowań tej służby wywiadowczej. Warto pamiętać, że nie występują tutaj ograniczenia terytorialne, co było (i jest) właściwe dla służb wywiadowczych każdego państwa. Te uogólnienia w zależności od rozwoju sytuacji w środowisku międzynarodowym lub otoczeniu wewnętrznym państwa zainteresowania oraz potrzeb informacyjnych uprawnionych podmiotów cywilnych i wojskowych były przekładane na zadania szczegółowe.

Do zadań ówczesnej Federalnej Służby Wywiadowczej (BND) należało informacyjne wspieranie rządu w podejmowaniu decyzji politycznych. W związku z tym BND w okresie istnienia dwubiegunowego podziału świata zajmowała się²³:

1. zbieraniem informacji z każdej dziedziny o obcym państwie,
2. sporządzaniem raportów sytuacyjnych głównie na temat ZSRR, NRD, Polski i innych państw socjalistycznych,
3. sporządzaniem analiz o państwach Trzeciego Świata,
4. rejestrowaniem zmian w polityce państw sojusznicznych i neutralnych,
5. udzielaniem pomocy rządowi zaprzyjaźnionemu z Bonn, pozyskiwaniem ich dla realizacji polityki RFN, m.in. poprzez pomoc wywiadowczą,
6. pilnowaniem interesów RFN tam, gdzie państwo to nie mogło występować oficjalnie.

Oznacza to, że tam gdzie kończą się uprawnienia rządu i dyplomacji w dziedzinie informacji i wywieraniu wpływu na obce państwa, rozciągała się baza operacyjna BND, z konieczności usytuowana na marginesie legalności.

W odniesieniu do Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej wywiad RFN miał za zadanie zbierać informacje polityczne o:

1. metodach i formach działania opozycji, o czołowych twórcach programów antypartyjnych,
2. warunkach kształtowania prozachodnich elit władzy,

²³ Tamże, s. 146.

3. stanie dyscypliny społecznej, nastrojach, popularności PZPR i jej przywódców,
4. stosunkach Polska-ZSRR, w tym stosunku społeczeństwa do ZSRR i polityki ZSRR wobec Chin,
5. opinii różnych grup społecznych w Polsce, kierownictwa PZPR i MSZ na temat zjednoczenia Niemiec i stosunków Polska-RFN, Polska-NRD, RFN-NRD i RFN-ZSRR,
6. koncepcjach przesiedleń po zrealizowaniu postanowień Zapisu Protokolarnego,
7. planach realizacji wymiany kulturalnej i młodzieży,
8. atutach strony polskiej ułatwiających wywieranie nacisku w ramach realizacji postanowień podręcznikowych,
9. zakresie porozumień państw socjalistycznych dotyczących wywiadowczego rozpoznania RFN.

Zadaniem ówczesnej służby wywiadowczej RFN było również rozpoznanie polskiej emigracji i dążenie do skupienia na terytorium Niemiec wszystkich jej ośrodków dyspozycyjnych w celu politycznego i operacyjnego opanowania i doprowadzenie do zerwania związków z krajem.

Jeżeli chodzi o sferę gospodarczą to wywiad prowadził aktywne rozpoznanie zdolności produkcyjnych przemysłu polskiego, zasobów surowcowych i organizacji zarządzania gospodarką, gdzie BND korelowała swoje działania z wywiadem przemysłowym koncernów. Ponadto w dużym stopniu służba ta korzystała zarówno z ich zasobów kadrowych, jak i informacyjnych.

Oprócz rozpoznania potencjału obronnego i wydatków PRL na uzbrojenie wywiad gospodarczy RFN zmierzał do pozyskania informacji na następujące tematy²⁴:

1. wrażliwość polskiej gospodarki na bieżące napięcia ekonomiczne i wewnętrzną dynamikę gospodarczą,
2. rzeczywisty stan zadłużenia Polski, wypłacalność i plany poprawy bilansu handlowego,
3. kręgi osób i czynniki decydujące o wyborze modeli polityki gospodarczej i strategii powiązań z zagranicą,
4. gospodarcze implikacje powstania Doradczego Komitetu Politycznego Państw Układu Warszawskiego,
5. postulaty i argumenty przygotowywane przez polskie koła gospodarcze na kolejnej sesji Rządowej Komisji Mieszanej RFN-Polska,
6. plany marketingu w RFN,
7. skuteczność i dopuszczalny zakres nacisku ekonomicznego w stosunkach RFN-Polska,
8. naukowcy i polskie ośrodki badania stosunków gospodarczych Polski z RFN,
9. bilans energetyczny i surowcowy Polski oraz niezbędne potrzeby importowe,
10. struktura powiązań RWPG,
11. przedsięwzięcia kooperacyjne Polski z krajami kapitalistycznymi.

Powyższe zainteresowania miały ścisły związek z rozwojem rodzimego przemysłu zbrojeniowego, powiązaniami kooperacyjnymi z państwami członkowskimi

²⁴ Tamże, s. 148 i 149.

Układu Warszawskiego, co miało ścisły związek z wyposażeniem i modernizacją sił zbrojnych.

Przykładem szczegółowego zainteresowania wywiadu RFN stanowiły zagadnienia dotyczące przemysłu okrętowego, i tak²⁵:

1. perspektywy rozwoju polskiego okrętownictwa i specjalizacji w budownictwie statków,
2. profil produkcyjny poszczególnych stoczni, typy i przeznaczenie budowanych statków oraz jakie statki mają być budowane w poszczególnych stoczniach i dla jakiego armatora,
3. plany konstrukcyjne działu kotłów Centralnego Ośrodka Konstrukcyjno-Badawczego Przemysłu Okrętowego, produkcja kotłów okrętowych z wyszczególnieniem zakładów kooperacyjnych oraz kwestii technicznych i zamierzeń eksportowych w tym zakresie,
4. plany zakupu licencji na palniki ropowe i produkcja palników własnych,
5. konferencje specjalistów krajów RWPG z dziedziny budowy kotłów (np, w Warnie i Leningradzie),
6. polityka importowa w przemyśle okrętowym, funduszu dewizowego, limitów dewizowych instytucji i central handlowych,
7. wyposażenie okrętowe sprowadzane z zagranicy, zapotrzebowanie na zakup palników od zagranicznych kontrahentów handlowych,
8. statki i inne urządzenia dostarczane do poszczególnych państw, współpraca z zakładami przemysłowymi, ceny statków,
9. możliwości produkcyjne stoczni,
10. struktura organizacyjna stoczni, Centralnego Ośrodka Konstrukcyjno-Badawczego Przemysłu Okrętowego, obsada personalna różnych stanowisk, z uwzględnieniem charakterystyk poszczególnych osób,
11. składy osobowe central handlowych, zmiany personalne w tych instytucjach i charakterystyka poszczególnych osób.

Zachodniemieckie służby specjalne w procesie realizacji swoich zadań wykorzystywały osobowe i pozaosobowe źródła informacji²⁶. Oto przykład zainteresowania tych służb, które indagowały naszych obywateli przebywających czasowo w RFN²⁷:

1. zagadnienia wojskowo-obronne PRL, a przede wszystkim lokalizacja poszczególnych jednostek i obiektów wojskowych,
2. zagadnienia z dziedziny polityki, które można określić jako szeroko stosowane badania polskiej opinii publicznej,
3. zagadnienia gospodarcze, rozpatrywane bardzo szczegółowo,

²⁵ Tamże, s. 182 i 183.

²⁶ Osobowe źródła informacji – agentura, osoby zaufane, oficjalne kontakty służbowe, ogólnodostępne źródła informacji; pozaosobowe źródła informacji (rozpoznanie techniczne) – akustyczne, obrazowe, pomiarowe i sygnaturowe, radiolokacyjne, elektromagnetyczne.

²⁷ F. Bielak, *Służby wywiadowcze...*, s. 173.

4. rozpoznanie osobowości i możliwości wywiadowczych osób indagowanych,
5. sprawy paszportowe i okoliczności wyjazdu do RFN.

Wywiad Zachodnioniemiecki brał również aktywny udział w dywersyjno-propagandowej działalności przeciwko Polsce. Istotną cechą tej działalności była ścisła współpraca służb specjalnych z instytucjami naukowymi, wyższymi uczelniami i ośrodkami antysocjalistycznymi, które uczestniczyły w procesie pozyskiwania i opracowywania informacji o charakterze wywiadowczym. Szczególną rolę w tej dziedzinie wyznaczano tzw. grupom studyjnym. W ich skład wchodził: pracownicy ośrodków naukowych i badawczych, specjaliści z dziedziny polityki, gospodarki, socjologii, psychologii i prawa, wykładowcy i studenci wydziałów slawistycznych różnych uczelni, przedstawiciele środowisk twórczych, działacze katoliccy, uczniowie i działacze organizacji młodzieżowych (w tym często osoby zajmujący się profesjonalnie Polską). „W odniesieniu do sytuacji wewnętrznej w Polsce grupy studyjne interesowały się również problemami opozycji i stosunków Państwo–Kościół. Ponadto zbierały one dane na takie tematy jak: możliwości eksportowe i płatnicze, zmiany w organizacji handlu i przemysłu, zarobki, braki w zaopatrzeniu, budownictwo mieszkaniowe, możliwości produkcyjne PGR i chłopskich gospodarstw indywidualnych, implikacje wyboru Jana Pawła II na stosunki Państwo–Kościół, sytuacja ludności autochtonicznej”²⁸.

Efektom pracy służb specjalnych były (i są) opracowania, takie jak: przewodniki, monografie, przeglądy strategiczne, opracowania specjalistyczne, komunikaty, których forma przyjmowała (przyjmuje) postać encyklopedii wywiadowczych. Pozwalały (pozwalają) one właściwym podmiotom politycznym i wojskowym na poznanie państwa będącego obiektem planowanego ataku nie tylko militarnego, ale i pozamilitarnego. Obszary zainteresowania służby wywiadu państw członkowskich sojuszu północnoatlantyckiego przedstawia tabela 4.

Powyższa encyklopedia wywiadowcza z uwagi na dezaktualizację musiała być systematycznie uzupełniana o zmiany, jakie zachodziły w państwie (państwach) zainteresowania, co dotyczyło również Polski.

Polska Rzeczpospolita Ludowa znajdowała się także w operacyjnym zainteresowaniu służb wywiadowczych państw członkowskich Układu Warszawskiego. Na przykład Związku Radzieckiego – KGB, czy Niemieckiej Republiki Demokratycznej – STASI.

Należy mieć na uwadze to, że zmiany w środowisku międzynarodowym na początku lat siedemdziesiątych XX wieku w relacji Układ Warszawski–NATO, stworzyły nowe warunki dla działalności ich służb specjalnych.

Zaniepokojenie skutkami układu normalizującego PRL–RFN z 7 grudnia 1970 roku (władz NRD) jest wyraźne, prognoza dalszej polityki RFN wobec wschodnich sąsiadów w zasadzie pokrywała się z głównymi nurtami wydarzeń w drugiej połowie lat siedemdziesiątych: polityka kredytowa jako instrument przyszłych wpływów w sferze polityki, zainteresowanie środowiskami opiniotwórczymi i wzmocnieniem roli Kościoła, rozmiękczenie elit komunistycznych przez intensyfikację

²⁸ Tamże, s. 178.

wszelkiego rodzajów kontaktów typu studyjnego czy seminaryjnego²⁹. Z danych STASI wynika, że stosunki z PRL stanowiły punkt ciężkości „polityki wschodnioeuropejskiej imperializmu (NATO/RFN). Cel: przy pomocy środków politycznych, ideologicznych, ekonomicznych i innych podkopać i rozsądzić socjalistyczny porządek ustrojowy PRL; psuć stosunki PRL z innymi państwami socjalistycznymi (zwłaszcza ze Związkiem Radzieckim i NRD); wygrywać PRL przeciw Związkowi Radzieckiemu i NRD; stworzyć stosunek zależności ekonomicznej wobec Zachodu – połączone ze wzmocnieniem działalności bezpośrednio wrogiej”³⁰. „Rząd RFN zainteresowany tym, aby tajne służby inspirowały silniejsze i skuteczniejsze reakcje polskich antysocjalistycznych organizacji emigracyjnych w RFN na wydarzenia w PRL. Przez to można by oficjalnie pozostać bardziej w cieniu i jednocześnie szeroki ogół ciągle konfrontować z polskimi przemianami. Modelowy rozwój sytuacji w Polsce nie powinien bowiem zostać zaprzepaszczony przez fałszywe i błędne państwowe przedsięwzięcia i reakcje”³¹.

Tabela 4. Encyklopedia wywiadowcza

ROZDZIAŁY ENCYKLOPEDII	SZCZEGÓŁY POSZCZEGÓLNYCH ROZDZIAŁÓW ENCYKLOPEDII
Ogólna charakterystyka	położenie, granice, przestrzeń, historia, struktura państwa i administracja,
Charakter państwa	forma powierzchni, gleba, klimat, źródła wody,
Ludność	narodowość, język, podział ludności, rozmieszczenie, zdrowie, struktura społeczna,
Gospodarka	rolnictwo, przemysł, handel i rzemiosło, energetyka, gospodarka morską,
Transport	koleje, drogi, lotnictwo, porty, wewnętrzne drogi wodne,
Geografia wojskowa	szczegółowe mapy sztabowe,
Siły zbrojne	– wojska lądowe: Ordre de Bataille, oznaczone punkty obronne, instalacje wojskowe, – marynarka: Ordre de Bataille, flota, instalacje wojskowe na wybrzeżu, morską flotą powietrzną, zaopatrzenie, – lotnictwo: Ordre de Bataille, wojskowe siły lotnicze, instalacje lotnicze, zaopatrzenie,
Specjalne dodatki	– dane biograficzne czołowych postaci rządowych, – miejscowa terminologia geograficzna, – spis rzek, jezior i kanałów, – lista i specyfikacje przemysłowych obiektów energetycznych, – lista lotnisk i ważniejszych przystosowanych do lądowania, – spis głównych linii telekomunikacyjnych, – system monetarny, wag i miar, – plaże w aspekcie lądowo-morskich operacji wojskowych,

Źródło: F. Bielak, *Służby wywiadowcze Republiki Federalnej Niemiec*, Warszawa 1985, s. 29 i 30

²⁹ Informacja (Berlin 12 listopad 1980 rok) o ocenie sytuacji w PRL przez wiodące kręgi imperialistyczne o skierowanych przeciw PRL dalszych, planach, zamiarach i działaniach imperializmu i innych wrogich sił – W. Borchiej, J. Kochanowski, *PRL w oczach STASI, cz. I Dokumenty z lat 1971, 1980–1982*, Warszawa 1995, s. 11.

³⁰ Tamże, s. 16.

³¹ Tamże, s. 70.

Przykłady te świadczą, że rozwojem wydarzeń w Polsce interesowały się nie tylko służby specjalne państw członkowskich sojuszu północnoatlantyckiego, ale i Układu Warszawskiego.

Podsumowanie

Polska ze swoim potencjałem wojennym (obronnym), a także z uwagi na położenie geograficzne pomiędzy Związkiem Radzieckim, a państwami niemieckimi (RFN i NRD) stanowiła szczególnie obszar zainteresowania dla państw członkowskich sojuszu północnoatlantyckiego i Układu Warszawskiego. Ukształtowanie terenu, strategiczne linie komunikacyjne (drogowe i kolejowe), a także dwie naturalne przeszkody wodne (Wisła i Odra) w ewentualnym konflikcie zbrojnym między Wschodem i Zachodem uzasadniały aktywność służb specjalnych stron konfliktu. Służby wywiadowcze państw członkowskich NATO dużą wagę przywiązywały do rozpoznania jednostek Wojska Polskiego i potencjału wojennego (obronnego) naszego państwa. Szczególną aktywność przejawiały zachodniemieckie służby specjalne, które w ramach współpracy wywiadowczej wspierane były przez służby Stanów Zjednoczonych, Kanady, Danii, Francji, Wielkiej Brytanii. Polska znajdowała się również w zainteresowaniu służb specjalnych państw sojuszniczych. Ponieważ wyjście Polski z Układu Warszawskiego i RWPG zagrażałoby pozycji politycznej i militarnej Związku Radzieckiego w NRD.

Bibliografia

- Bielak F., *Służby wywiadowcze Republiki Federalnej Niemiec*, Warszawa 1985
- Borchiej W., Kochanowski J., *PRL w oczach STASI, cz. I Dokumenty z lat 1971, 1980–1982*, Warszawa 1995
- Czechowicz K., *Służba wywiadowcza*, Londyn 1955, t. IV–VI
- Dictionary of Military and Associated Terms*, Washington 1987
- Dworecki S., *Od konfliktu do wojny*, Warszawa 1996
- Encyklopedia powszechna PWN*, t. 4, Warszawa 1987
- Kaczmarek J., *Modele bezpieczeństwa europejskiego*, „Zeszyt Problemy Towarzystwa Wiedzy Obronnej” 1998, nr 2
- Koziej S., *Teoria sztuki wojennej*, Warszawa 1993
- Kupiecki R., Szczepanik K., *Polityka zagraniczna Polski 1918–1994*, Warszawa 1995
- Leksykon wiedzy wojskowej*, Warszawa 1979
- Mała encyklopedia wojskowa*, Warszawa 1970
- Polityka obronna Polski i jej Siły Zbrojne w latach 1981–1989*, red. A. Żebrowski, W. Wróblewski, Szczecin 2006
- Skobelski R., *Polityka PRL wobec państw socjalistycznych w latach 1956–1970. Współpraca – napięcia – konflikty*, Poznań 2010
- Słownik z zakresu bezpieczeństwa narodowego*, Warszawa 2002
- Tebinka J., *Grzyby nad Polską*, http://cms.polityka.pl/polityka/print2.jsp?place=Text03&news_cat_id=&news_id=268867&layout=15&page=text
- Wojsko Polskie w Układzie Warszawskim 1955–1990* – Serwis-militarny.net

People's Republic of Poland in the interest of special services of selected countries

Abstract

The existence of NATO and the Warsaw Pact was the start of intensified competition for spheres of influence. Beneficiaries who were leading those political-military organizations, the United States and the Soviet Union, in the process of implementing their strategic objectives used a wide range of forces and assets owned. Their secret services, whose activities were of total character, took an active part in this rivalry. It is difficult to say what those services were not interested in. They were active participants in the information war, which supported primarily foreign policy and military operations.

Their satellite states, which were of interest to intelligence services because of their military potential, were also involved in the ongoing political and ideological confrontation. One such example was Poland, which was recognized not only by the intelligence of the NATO countries (U.S., Canada, Denmark, France, Great Britain, West Germany), but also by intelligence of its allies (the Soviet Union and East Germany).

Key words: socialist countries, geopolitics, special services, intelligence